

ВИСНОВОК

наукового керівника про дисертаційну роботу

Лугової Марії Сергіївни на тему:

«Філософсько-антропологічні інтерпретації дитини та світу дитинства»,
представленої на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності
033 Філософія

Актуальність теми дослідження. Дисертаційна робота Лугової Марії Сергіївни «Філософсько-антропологічні інтерпретації дитини та світу дитинства» є кваліфікаційною науковою працею, у якій досліджуються актуальні питання щодо вивчення феномену дитини та специфіки самоздійснення світу дитинства у сучасних соціокультурних контекстах.

Особливо цінним є дослідження низки питань, пов'язаних з ефективністю використання потенціалу філософсько-антропологічних інтерпретацій дитини та світу дитинства в сучасному освітньому просторі. Запропонований авторкою аналіз феномену дитини та світу дитинства як складно організованого теоретичного конструкту, що відображає процес інкультурації дітей, має неабияку релевантність, тому що попри численні кодифікаційні описи феноменів дитинства та світу дитинства і певні досягнення в розбудові відповідних теоретичних конструктів у сучасних соціокультурних контекстах, зокрема й в освітньому середовищі, обрана проблематика все ще залишається недостатньо дослідженою. Це спричиняє фундаментальні суперечності в просторі сучасних освітньо-виховних практик, здолати які допоможуть нові підходи та бачення, серед яких і аналізоване дослідження.

Окремої уваги заслуговує висвітлення дослідницею оновленого погляду на розуміння дитячої субкультури із врахуванням впливу оточуючого середовища на світ дитини у воєнних реаліях.

Відтак, звернення до філософсько-антропологічної інтерпретації дитини та світу дитинства є суголосним часові, а здійснене дисертанткою дослідження є, беззаперечно, актуальним і затребуваним як на теоретичному, так і на практичному рівнях.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до комплексної теми кафедри філософії ХНПУ імені Г. С. Сковороди «Філософські засади трансформації вищої освіти в Україні на початку XXI століття, підтема «Філософія освіти та духовне оновлення українського суспільства» (0122U201196 від 26.10.2022 року). Індивідуальний план наукової роботи затверджений Вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 11 від 22 листопада 2021 року). Тему дисертації «Філософсько-антропологічні інтерпретації дитини та світу дитинства» затверджено протоколом № 11 від 22 листопада 2021 року, уточнено протоколом № 12 від 05 грудня 2024 року Вченої ради Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Наукова новизна представленої роботи. Наукова новизна дослідження полягає у комплексному вивченні дитини і світу дитинства з філософсько-антропологічної перспективи, з урахуванням впливу культурних, соціальних та етичних факторів впливу на формування особистості дитини.

Уперше:

- систематизовано уявлення про дитину та світ дитинства в історичній ретроспективі, втілені у телеологічній, патерналістській та гуманістичній моделях світорозуміння;

- концептуалізовано поняття філософської ембіології, в межах якого дитинство є продовженням ембріонального становлення, в екзистенційному, символічному вимірі;

- описано варіативність соціальних ролей дитини у пізнанні світу і у ставленні до нього;

- запропоновано та обґрунтовано поняття «батьківського експерименту» як усвідомленого процесу випробування різних педагогічних методів, стилів та підходів, що здійснюється батьками з метою оптимізації розвитку своєї дитини.

Уточнено:

- аспекти категоріального ряду «дитина», «світ дитини», «дитинство», «світ дитинства», «дитяча субкультура» з позиції філософської антропології;

- особливості еволюції уявлень про дитину та світ дитинства в історико-філософській та філософсько-антропологічній перспективах;

- концепцію межовості дитинства як простору відкритого розвитку у взаємодії зі світом;

- особливості правового статусу дитини у світі повсякденності України та в світі;

- романтизований образ дитини та світу дитинства через призму мистецтва, літератури та суспільно-побутових практик;

- вплив та роль суспільства у конструюванні образу дитини;

- вплив навколишнього середовища на світ дитини у воєнних реаліях.

Набули подальшого розвитку:

- методологічний інструментарій дослідження феномена дитини та світу дитинства;

- екзистенціальний та аксіологічний контексти світу дитинства;

- філософсько-антропологічні обґрунтування інклюзивності дитинства в контексті антропологічної різноманітності;

- феноменологічний аналіз дитини та дитинства в освітніх і виховних практиках;

- філософсько-антропологічні обґрунтування образу дитини та дитинства в контексті війни та миру, життя та смерті.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів визначається висновками міждисциплінарного дослідження феноменів дитини і світу дитинства у філософсько-антропологічній, філософсько-освітній, педагогічній, соціологічній та психологічній перспективах.

Дослідження феномена світу дитинства розвиває і поглиблює уявлення про життєдіяльність дітей як неформальної спільноти, що має свої особливі

характеристики, акцентує смислове, екзистенціальне, аксіологічне й духовне підґрунтя, виявляє особливості її існування у стрімко перетворюваному світі. Результати, отримані під час роботи над дисертацією, можуть бути використані для збагачення теоретико-методологічної бази філософської антропології, онтології та гносеології культури, соціології; для розширення і поглиблення соціальної філософії, філософії освіти, педагогіки, літературознавства, а також використовуватися як навчальний матеріал у гуманітарних закладах вищої освіти й у мережі неформальної освіти, доповнивши змістовну частину дисциплін нового покоління – «Антропологія дитинства», «Культура дитинства», «Історія дитинства», тим самим розширивши уявлення про феномен світу дитинства, його специфіку та особливості функціонування в культурі.

Практична значущість дисертації полягає в розробленні концептуальних підходів до питань духовно-морального виховання дітей у родині та закладах освіти та виховання з метою розв'язання суперечностей, що виникають між світом дітей і світом дорослих. Результати дисертаційної роботи можуть бути використані для збагачення теоретико-методологічної бази філософської антропології, онтології та соціальної філософії.

Вірогідність й обґрунтованість результатів дослідження. Дисертація відзначається єдністю концептуальних положень, завершеністю дослідження усіх аспектів обраної теми. Сформульовані дисертанткою положення є достатньо аргументованими, можуть бути сприйняті для подальших досліджень у галузі філософії освіти, філософської антропології, педагогіки, психології.

У висновках містяться загальні підсумки проведеного дослідження, а також визначаються дослідницькі перспективи наукових розвідок в означеному напрямі. Мета й завдання дослідження досягнуті вповні. Для цього авторкою використана широка джерельна та методологічна база. Також рукопис Лугової Марії Сергіївни засвідчує суттєвий особистий внесок здобувача у розвиток філософсько-освітніх знань.

Апробація результатів дослідження. проводилась у межах виступів та публікацій наукових конференцій, семінарів та міжнародних публікацій, серед яких: Всеукраїнська науково-практична конференція «Наука та освіта в дослідженнях молодих учених» (Харків, 19 трав. 2022 р.); I всеукраїнські Прокіпенківських читання (Харків, 10 черв. 2022 р.); круглий стіл «Актуальні питання спеціальної, інклюзивної і здоров'язбережувальної освіти» (Харків, 20 жовт. 2022 р.); наукова конференція «XIX Харківські студентські філософські читання» (Харків, 13–14 травня 2023 р.); VI міжнародна науково-практична конференція «Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід» (Тернопіль, 17-18 травня 2024 р.); XXIII міжнародна науково-практична конференція «Освіта та екзистенційні виклики сучасності: війна та нові різновиди пандемії»: (30 вересня 2022 р.); 4й міжнародний науково-методичний семінар «Людина і світ на роздоріжжі: технології, ресурси, соціальні інституції» (Харків, 15-17 травня 2024 р.); XXIV міжнародна науково-практична конференція «Освіта і доля нації» (Харків, 10 листопада 2023 р.); IX всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Незламність у битвах зі злом: заповіт Сквороди українцям і людству» (Харків, 1–4 грудня 2023 р.);

всеукраїнська наукова конференція «Інтеграційні процеси в Європі: історія, розвиток та перспективи» (Умань, 6 жовтня 2022 р.); VII міжнародна науково-практична конференція «Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід» (Тернопіль, 15-16 травня 2025 р.); III всеукраїнська науково-практична конференція «Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій» (Глухів, 7 квітня 2023 р.); міжнародний науково-методичний семінар «Людина / світ на роздоріжжі: технології, ресурси, соціальні інституції» (Харків, 4–6 травня 2023 р.); XXV міжнародна науково-практична конференція «Освіта і доля нації». «Мораль, право, освіта – заповіт І. Канта сучасному людству» (Харків, 24 травня 2024 р.); V міжнародна науково-практична конференція «Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід» (Тернопіль, 11-12 травня 2023 р.); науково-практична on-line конференція «Моделі життєтворчості у сучасних соціокультурних контекстах» (Харків, 10 листопада 2023 р.); conference «The study of topical issues of modern society from the perspective of history, political science, sociology and philosophy» (Riga, the Republic of Latvia, August 30–31, 2022.).

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи викладено у 6 статтях, опублікованих у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України, а також у 18 тезах наукових повідомлень на науково-практичних конференціях та круглих столах та 3 публікаціях, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Характеристика роботи здобувача в процесі підготовки дисертації, особисті якості, проявлені в процесі роботи над дисертацією. На позитивну оцінку заслуговують не тільки результати проведеного дослідження, а й форма викладу матеріалу. Робота логічно структурована, має належну систему аргументації і обґрунтування. Мова і стиль роботи є чіткими, зрозумілими, а виклад матеріалу відзначається послідовністю, інтелектуальною коректністю.

Узагальнення теоретичних експлорацій, аналіз джерел та результатів досліджень, а також формулювання положень, що містять наукову новизну і винесені на захист, дисертантка здійснила на високому рівні.

Задекларовані пункти новизни є реальними та достовірними, а висновки – достатньо обґрунтованими. Усе це надає результатам роботи достовірності, переконливості та прозорості.

Під час роботи над дисертацією Марія Сергіївна виявила наукову зрілість, відповідальність, самостійність. Дисертантка є чесною, порядною людиною, із активною громадською позицією і готовністю підтверджувати її реальними та корисними для суспільства справами.

Зміст дисертації відповідає спеціальності 033 Філософія освіти, за якою вона подається до захисту.

Дисертаційна робота не містить ознак плагіату та може бути допущена до захисту, а її авторка характеризується як дисциплінована, творча цілеспрямована дослідниця та сформований науковець.

Висновок. Викладене вище дає підстави зробити висновок, дисертаційна робота Лугової Марії Сергіївни на тему: «Філософсько-антропологічні інтерпретації дитини та світу дитинства» є завершеною науковою працею, в якій

отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретні наукові завдання

Отже, дисертація Лугової Марії Сергіївни на тему: «Філософсько-антропологічні інтерпретації дитини та світу дитинства» може бути рекомендовано до публічного захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 033 Філософія галузі знань 03 Гуманітарні науки в разовій спеціалізованій вченій раді.

Науковий керівник
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії імені
професора М. Д. Кулчасові
Харківського національного педагогічного
університету імені Г.С. Сковороди

Майя ТРИНЯК

